

СЕКЦІЯ 1 СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

DOI: 10.32999/ksu2307-8030/2019-34-1

УДК 54.287.12

Бусарева Т.Г.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародної економіки
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»*

СПЕЦИФІЧНІ РИСИ ФОРМУВАННЯ СВІТОВОГО РИНКУ ЗНАТЬ

Відомо, що ринок знань належить до числа найменш досліджених структур сучасної ринкової економіки як у теоретичному, так і в практичному аспекті. Все частіше проблема теорії ринку знань стає предметом економічних дискусій, що пояснюється зростанням ролі і впливу знань як економічного ресурсу на господарську діяльність суб'єктів на різних рівнях. Це стосується розвитку людського капіталу, персоналізованого індивідом, а також впливу корпоративного знання на національну економіку в цілому. Стрімкий розвиток знань призвів до того, що знання, які не виділялися класиками економічної теорії в окремий економічний ресурс поряд із працею, землею, капіталом і підприємницькими здібностями, стали таким і при цьому не менш (якщо не більш) важливим, аніж інші економічні ресурси. Саме тому на початку XXI ст. актуальним є аналіз знання як економічного ресурсу в контексті його використання з метою конкурентоспроможності як великих ТНК так і національних економік.

Ключові слова: світовий ринок знань, економіка знань, знання, інформація, класифікація знань, постіндустріальна епоха.

Бусарева Т.Г. СПЕЦИФИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ МИРОВОГО РЫНКА ЗНАНИЙ

Известно, что рынок знаний относится к числу наименее исследованных структур современной рыночной экономики как в теоретическом, так и практическом аспекте. Все чаще проблема теории рынка знаний становится предметом экономических дискуссий, что объясняется возрастанием роли и влияния знаний как экономического ресурса на хозяйственную деятельность субъектов на разных уровнях. Это касается развития человеческого капитала, персонализированного индивидом, а также воздействия корпоративного знания на национальную экономику в целом. Стремительное развитие знаний привело к тому, что знания, не выделявшиеся классиками экономической теории в отдельный экономический ресурс наряду с трудом, землей, капиталом и предпринимательскими способностями, стали таковым и при этом не менее (если не более) важным, чем остальные экономические ресурсы. Именно поэтому в начале XXI века актуальным является анализ знания как экономического ресурса в контексте его использования с целью конкурентоспособности как крупных ТНК, так и национальных экономик.

Ключевые слова: мировой рынок знаний, экономика знаний, знания, информация, классификация знаний, постиндустриальная эра.

Busarieva Tetiana. SPECIFIC FEATURES OF THE FORMATION OF THE WORLD MARKET OF KNOWLEDGE

For developed countries, the 20th century ended with a period of active transition to the knowledge economy – the stage of economic development, in which the intellectual resources and the companies' capabilities based on their basis play a decisive role in the production of goods and services. A distinctive feature of the new economy is that knowledge becomes a direct productive force. Information technology transforms the material basis of modern production and distribution, and productivity increasingly depends on the use of knowledge. The peculiarity of the post-industrial stage of economic development lies in the fact that the role of knowledge as a strategic economic resource, as capital, increases. The dialectic of knowledge as a consumer and investment product is such that knowledge, which is the end product of one production process, for example, education, becomes a necessary resource of another production process, real or non-material. So, the knowledge gained in the process of training in a special institution or at work becomes the economic resource of an employee and organization, acquired for the sake of using it as an economic resource, subsequently used for production. Research and development costs provide knowledge, ideas and practical experience that can be translated into projects, prototypes, etc. The results of this production in turn become costs in the subsequent investment process, by means of which ideas are transformed into real, commercially profitable consumer and industrial goods, technological processes, methods and systems that expand the possibilities for product and income. It is known that the knowledge market is one of the least studied structures of the modern market economy, both in theoretical and practical aspects. Increasingly, the problem of the theory of the knowledge market is becoming a subject of economic debate, which is explained by the growing role and influence of knowledge, as an economic resource, on the economic activities of subjects at different levels. This concerns the development of human capital, personified by the individual, as well as the impact of corporate knowledge on the national economy as a whole. The rapid development of knowledge led to the fact that knowledge, not distinguished by the classics of economic theory in a separate economic resource along with labor, land, capital and entrepreneurial abilities, became such and no less (if not more) important than other economic resources. That is why at the beginning of the XXI century the analysis of knowledge as an economic resource in the context of its use for the purpose of competitiveness of both large TNCs and national economies is relevant.

Keywords: world knowledge market, economy of knowledge, knowledge, information, knowledge classification, post-industrial era.

Постановка проблеми. У доіндустріальну та індустріальну епохи створенню речового капіталу та продукту виробництва передувало вироблення, гене-

рування знань. Але в постіндустріальній економіці вирішальною стала центральна роль теоретичних знань, переважання теорії над емпіризмом і кодифіка-

ція знань в абстрактні системи символів, які можуть бути збережені та передані різноманітними способами. На відміну від минулого на початку XXI ст. потік інформації йде від науки до виробництва, адже у другій половині XX ст. виникли галузі виробництва, що базуються на науковій основі: електротехнічна, електронна, авіаракетна, фармацевтична, хімічна промисловість, наукове приладобудування, виробництво комп'ютерів і т. д. Для цих галузей наукове знання стає необхідною умовою нормального ведення виробничого процесу, джерелом нововведень. У результаті наукових відкриттів, винаходів, нововведень починає здійснюватися масове застосування знань і нових технологій у виробництві. Однак техніка і відповідні їй знання емпіричного походження в деяких сферах суспільної праці зберігаються й у сучасну епоху. Саме тому на початку XXI ст. вкрай актуальним є аналіз особливостей становлення та розвитку світового ринку знань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковий аналіз причин становлення та розвитку світового ринку знань та його окремі теоретичні та практичні питання досліджено в роботах: Д. Андріссена, Н. Бонтіса, С.М. Клімова, Р. Коуза, Б. Льова, Б.Б. Леонтьєва, Л.І. Лукичева, Б.З. Мільнера, І.В. Проніна, Т. Стюарта, Р. Тіссена та ін. Проблеми систематизації знань та їх класифікація, виокремлення відмінностей між категоріями «знання» та «інформація» були розглянуті в працях Е. Брукінг, Л.Г. Глушко, В.Ю. Зубко, Р. Каплана, А.Н. Козирева, Д. Нортон, А. Пуліка, М. Мелоуна, Л.В. Постаногова, К. Свейбі, К. Тейлора, Л. Едвінсона та ін. Однак залишається невирішеною значна кількість наукових проблем відносно теоретичного обґрунтування становлення та розвитку категоріального апарату терміна «знання» та його значення в контексті розвитку світового ринку знань.

Мета дослідження полягає у характеристиці знання як ключового елементу формування світового ринку знань та виокремленні відмінностей між категоріями «знання» та «інформація».

Виклад матеріалу дослідження та його основні результати. Структурно ринок знань представлений великою кількістю секторів, з яких виділяються за своїми розмірами такі, як наука (НДДКР, НДР), освіта (освітні послуги), засоби масової інформації, зберігання інформації (архіви, бібліотеки, інформаційні мережі) та ін. Нарешті, своєрідна риса ринку знань – це велика кількість посередників на цьому ринку, а головне, що ціла низка секторів (освіти, зберігання інформації та ін.) виступає переважно як посередник між виробниками знань (наприклад, НДДКР) і споживачами (домашніми господарствами, фірмами, державними установами).

Знання, які не виділялися класиками економічної теорії в окремий економічний ресурс поряд із працею, землею, капіталом і підприємницькими здібностями, став таким і не менш важливим економічним ресурсом. Саме його приєднання до решти трьох основних чинників виробництва революційно відрізняє економіку знань від усіх попередніх. Сьогодні знання стають вирішальним економічним ресурсом на основі закономірностей розвитку продуктивних сил у науково-технічну епоху: по-перше, за рахунок заміни природних ресурсів штучно створеними людиною ресурсами; по-друге, за рахунок заощадження праці, його механізації та автоматизації (заміна робочих машинами призводить до економії праці, оскільки машини, як правило, продуктивніше немеханізованої праці); по-третє, за рахунок заощад-

ження фізичного капіталу (заміна менш продуктивних машин більш продуктивними, а їх, своєю чергою, високотехнологічним обладнанням призводить до економії не тільки праці, а й інвестицій, оскільки кожна наступна, більш технологічна одиниця речового капіталу більш ефективна і продуктивна); по-четверте, за рахунок заміни природних, матеріальних і трудових складників виробництва інтелектуальними (високі технології, комп'ютерне забезпечення і т. д.).

Проблема класифікації знань була і залишається однією з найскладніших. Головна складність полягає у виборі критерію, здатного з величезної кількості рис і характеристик такого багатомірного об'єкта, як знання, виділити основні, сутнісні характеристики, що визначають властивості, а також спосіб існування і взаємодії їх із навколишнім світом. Великі французькі енциклопедисти Д. Дідро, Ж. Д'Аламбер навіть дійшли висновку, «що не можна знайти підставу розподілу, яке могло б отримати загальне визнання і бути покладено в основу класифікації знань». До них фактично приєднується сучасний російський учений А. Красилів, який вважає, що «різноманітність форм і способів подання та передачі знання майже не піддається формалізованій класифікації через складність формулювання ознаки класифікації. Знання, отримані від Природи, настільки різноманітні, що рішення проблеми формулювання ознак і проведення класифікації є «науковим результатом» [1, с. 23].

Проте перші спроби класифікації знань відзначені ще в Стародавній Греції в IV–III ст. до н. е., в період Платона і Аристотеля. Вони по-різному визначали ознаку (критерій) класифікації знань. Для Платона таким критерієм служив предмет пізнання. Відповідно до цього, він виділяв діалектику (пізнання в поняттях), фізику (чуттєве сприйняття предметів навколишнього світу) й етику (прояв волі і бажань службовців є джерелом людських дій). Аристотель розрізняв знання більшою мірою за коштами пізнання і способами мислення людини. Духовну діяльність людини Аристотель поділяв на пам'ять (спогад про враження, отримані на основі відчуттів), уяву (уявлення, чиста фантазія) і розум (порівняння вражень, отриманих у минулому на основі відчуттів, із новими відчуттями та їх розрізнення). Відповідно до цього, він виділяв теоретичні науки, до яких відносив аналітику, фізику, математику і метафізику, практичні – етика, економіка і політика і творчі, до яких їм були віднесені поезика, риторика і мистецтво.

Суперечка античних філософів про те, що вважати критерієм класифікації знань – предмет або метод пізнання, – фактично не вирішено досі. Відлуння цієї суперечки можна почути практично в усіх роботах, присвячених даній темі. Отже, в основу класифікації має бути покладено розуміння сутнісних особливостей предмета дослідження. Тільки у цьому разі виділяються класи (типи, види), що матимуть єдину основу, єдину ознаку, що зробить їх стійкими. Така класифікація, дійсно, може стати ефективним «інструментом пізнання», оскільки дає змогу вивчати не кожен об'єкт, а групу (клас, тип) об'єктів, істотно заощаджуючи при цьому сили й засоби. Як критерій класифікації, здатний виділити види знань, об'єднані родовими ознаками і властивостями, ми пропонуємо використовувати форму існування знання в економічному полі. Відповідно до цього критерію, можна класифікувати знання як особистісні (ідеальні, живі); знання, кодифіковані в

символах і знаках, і знання, матеріалізовані в продуктах і послугах. Ідеальні знання створюються тільки в процесі діяльності головного мозку. Освоюючи найважче знання, людина перетворює його характеристики на свої суб'єктивні здібності, професійну компетенцію, творчу силу мислення. Саме цей вид знань, його особистісна форма, створює, поширює і використовує знання. Про це писав і Ф. Махлуп, який розумів «під виробництвом знань ... будь-яку діяльність людини (або викликану їм), ефективно спрямовану на те, щоб створити, змінити або підтвердити у власному або в чужому розумі осмислене розуміння або визнання будь-яких фактів». Це принципово важливий для розуміння закономірностей функціонування знань як економічного активу момент. Саме закономірності та особливості функціонування людського мозку як виробничого апарату визначатимуть параметри, фактори, показники як економіки, так і суспільства знань [2, с. 172].

Окрім того, кожному періоду розвитку суспільства притаманне власне розуміння «простору знань». З одного боку, кордонами як філософського, так і економічного «простору знання» однакові – це все та ж «єдина картина світу». З іншого боку, різниця між філософським і економічним розумінням знання, безсумнівно, існує і визначається різними цілями, що стоять перед цими науками, у сфері вивчення знань. Філософія шукає відповідь на питання: «Що за сутність – знання?», а економіка: «Що за продукт – знання?». Зрозуміло, що відповіді на ці питання будуть теж різними. Отже, економічне визначення поняття «знання» буде виглядати так: знання – це продукт продуктивної, (економічної) діяльності людей у сфері духовного виробництва.

Далеко не всі знання знаходять економічне застосування як економічний ресурс, тому необхідно виділити масив знань, який отримує значення в економічному сенсі як ресурс виробництва, як капітал. Знання, якими володіє суспільство, неоднорідні за своїм змістом і призначенням, тому їх необхідно класифікувати (табл. 1). Від типу знань залежать методи його виявлення, фіксації, визначення його цінності, поширення і використання. Природа людських знань і особливості їх прояву стали предметом наукового інтересу ще в давнину. Одна з найбільш ранніх класифікацій знань належить Аристотелю. У новий час питання про природу знань зв'язувався з аналізом науки і філософії як спеціалізованих видів діяльності з виробництва знань і їх відмінності від до- і позанаукових форм свідомості. Так, у І. Канта аналіз структури і меж наукового пізнання є основою для відділення знання від віри, спекулятивного мислення, від таких форм свідомості, як міф, мистецтво. Розглядаючи істину як процес, а науково-теоретичне знання – як продукт історичного розвитку, Г. Гегель суттєво розширив сферу знання, включивши в неї як донаукові (життєві) його види, так і знання, притаманне відмінним від науки формам духовної культури.

Так, Ф. Махлуп виділяв практичні, інтелектуальні, буденні, що розважають, духовні знання; Л.Е. Мінделі і Л.К. Піпія додають до цього переліку знання наукові, технічні (технологічні); В.Л. Макаров говорить про справжні знання і псевдознання і т. д. Багато авторів, що працюють за тематикою «економіка знань», використовують у своїх роботах власну (через відсутність загальноприйнятої) термінологію і зі збільшенням числа робіт логічно очікувати й відповідного збільшення числа описів знань, тобто поповнення цього списку в подальшому. Однак

чи правильно буде вважати, що список описів (назв) знань тотожний списку видів знань, що видів знань стільки ж, скільки їх назв, і що формулювання нової назви автоматично означає визначення абсолютно нового, іншого, виду знання? Ми вважаємо, що це не так і видів знань істотно менше, ніж їх назв, оскільки часто в літературі різними назвами позначається фактично одне й те ж явище. Наприклад, знання, позначені в одній роботі як теоретичні, в іншій з усіма підставами можуть описуватися як суспільно або суб'єктивно нові знання; вони ж можуть розглядатися і як суспільне, і як приватне благо. Ті ж самі, по суті, теоретичні знання в контексті роботи можуть визначатися як знання, необхідні для дії і контролю або як придбані для загальної освіти, не кажучи вже про те, що теоретичні знання абсолютно точно є кодифікованими, добре структурованими, явними і т. д. Таким чином, одні й ті ж за змістом знання різні автори можуть називати (описувати) по-різному. Причина, на нашу думку, в тому, що процес кваліфікації знань (тобто визначення їх як «непотрібних», або «декларативних», або «епізодичних» і т. п.) носить майже винятково суб'єктивний характер: у результаті одне й те ж знання для когось буде практичним, а для когось – непотрібним. Евристичні знання для одного будуть епізодичними або неусвідомленими – для іншого і т. д.

Так, А. Сміт уперше відзначив роль знань у деяких видах діяльності в доктрині поділу праці, припустивши, що в одних професіях поділ праці сильніше, ніж в інших, деякі вимагають тільки вузькоспеціалізованих умінь, тоді як іншим потрібен ширший або більш загальний набір умінь. А К. Маркс розглядав категорію «знання» у зв'язку з відтворенням основного капіталу. Він уважав, що «розвиток основного капіталу є показником того, до якої міри суспільне знання перетворюється на безпосередню продуктивну силу, і звідси – показником того, до якої міри умови самого суспільного життєвого процесу підпорядковані контролю загального інтелекту і перетворені відповідно до нього». У цьому разі він надавав великого значення «загальному громадському знанню» як безпосередній продуктивній силі суспільства

К. Менгер найважливішим фактором економічного прогресу вважав знання про ефективне використання факторів виробництва, ресурсів. А. Маршалл висловлював думку про те, що «значну частину капіталу становлять знання та організація. Знання – це наш найпотужніший двигун виробництва». Він розглядав знання як необхідний фактор здійснення підприємницької діяльності, що забезпечують прискорення змін, «конструктивно дозрівають у суспільстві», показав значення «технологічних удосконалень» і «нових винаходів» для розширення й підвищення ефективності виробництва.

Пізніше Й. Шумпетер, Ф. Хайєк і Г. Саймон також розглядали знання як необхідну умову і рушійну силу економічного розвитку. С. Кузнець підкреслював, що зростання багажу корисних знань і розширення сфер їх застосування становлять суть сучасного економічного зростання. За визначенням академіка В. Макарова, «виробництво знань є джерелом економічного росту». У середині 50-х років ХХ ст. П. Друкер визначив знання як головний ресурс, який відрізняє бізнес і дає йому вирішальні конкурентні переваги. Е. Тоффлер також вважає, що знання володіє потужним творчим потенціалом і з урахуванням тенденцій, що намітилися у боротьбі за володіння інформацією, цілком може замінити собою матеріальні ресурси [3, с. 47].

Однією з особливостей еволюції категорії «знання» можна вважати таку обставину: говорячи про знання, дослідники часто вживають поняття «інформація» (і його похідні), яке в широкому вжитку отожднюється зі знанням. Для визначення відмінностей між знаннями й інформацією необхідно проаналізувати категоріальний апарат «інформації».

Інформація з розряду непрямих ознак, що беруться до уваги економічними агентами, стає основним ресурсом, послугою і продуктом. Однак у сучасній економіці інформація дійсно набула сталого й економічного статусу і, відповідно, характеристики. Перш за все це товар, що володіє вартістю і споживною вартістю. Специфічність як вартості, так і споживчої вартості інформації надають у цілому специфічність і всьому товару, який має властивість неподільності та тимчасового періоду існування.

Вперше проблема інформації як загального товару була порушена в статті А. Харта. Більше тридцяти років тому він довів, що неможливо подолати виробничий цикл без припливу нової інформації. Згодом концепція вартості інформації отримала розвиток у статистичних дослідженнях, деяких інженерних науках, у науці управління. Що стосується економічної теорії, то включення інформації у сферу аналізу дало підставу Дж. Хіксу, П. Самуельсону, Дж. Дебре та іншим сучасним економістам у подальшому дещо інакше подивитися на теорію загальної економічної рівноваги. У цій теорії єдиним чинником, що визначає поведінку індивідів, є ціна, яка виконує головну інформаційну функцію. Крім того, неокласична теорія у своєму аналізі виходила з аксіоми рівного і повного доступу до інформації всіх суб'єктів господарювання, що далеко від реальності.

Велике значення в теоретико-методологічному плані має дослідження природи інформації в рамках філософського напрямку. З філософського погляду можна виділити два підходи. Дослідники першого підходу (Р.М. Нижегородцев, А.В. Соколов, А.Д. Урсул) інформацію пов'язують з відображенням і вважають невід'ємною частиною матерії (атрибутивна концепція). Наприклад, «інформація є відбита різноманітність» або «інформація – загальна, універсальна властивість матерії, що виражає характер і ступінь її впорядкованості». Цей підхід має на увазі, що інформація міститься в усіх матеріальних об'єктах і є їх невід'ємною властивістю, тобто інформація не виникає вперше на рівні життя, а існує і існувала завжди.

Вчені другого підходу (В.Г. Афанасьєв, Д.І. Блюменау, М.І. Сетров) вважають інформацію елементом самоврядних систем або їх функцією (функціонально-кібернетична концепція). Прихильники цього підходу не визнають присутності інформації в неживій природі і пов'язують її з управлінням. Тут інформація є властивістю лише живих істот, яка відрізняє їх від неживої природи. Так, Д.І. Блюменау пише, що «інформація взагалі не існує в об'єктивній дійсності, даної поза і незалежно від суб'єкта, що пізнає».

Ми у своєму дослідженні будемо дотримуватися атрибутивної концепції в розумінні природи інформації. Інформація за своєю природою нематеріальна, але водночас вона міститься в будь-якому матеріальному об'єкті. Інформація лежить в основі матерії. Будь-яке явище несе в собі інформацію про свою сутність. Але процес використання інформації, звичайно, доступний тільки живим істотам. Наприклад, закони природи існують незалежно від діяльності людини, але відкриває їх людина.

В економіці дослідження поняття «інформація» досить різноманітні. Їх умовно можна розділити на

дві групи. До першої групи належать дослідження загальнометодологічного характеру. Тут інформація розглядається з погляду її ролі в діяльності фірми, на ринку, у формуванні суспільства нового типу.

Інформацію як економічну категорію, яка впливає на функціонування фірми, досліджували А. Харт, Ф. Найт. Так, Ф. Найт указав на залежність ефективності роботи фірми від її інформаційної забезпеченості і визначив інформацію як величину обернено пропорційну невизначеності. А. Харт розглядав інформацію як одну з причин успіху в діяльності фірми.

У рамках теорії трансакційних витрат, розробленої Р. Коузом, виділяються інформаційні витрати, пов'язані з пошуком інформації. Разом з іншими витратами вони впливають на ціну, прибуток. Більше того, вони можуть досягти такої величини, яка може зробити обмін просто недоцільним, а фірму – збитковою.

Значення інформації в умовах ринку розглядали К. Ерроу, Дж. Стіглер. К. Ерроу досліджує поведінку учасників ринку залежно від їх інформованості. Крім того, він указує на взаємозв'язок між інформацією, науково-технічним прогресом і економічним зростанням. Водночас Г.Д. Шакашвіч виявив, що між рівнем національного доходу на душу населення і витратами на дослідження та розробки існує тісний зв'язок. Так, на основі даних 15 країн він установив тісний кореляційний зв'язок між цими двома показниками. Однак зараз існує точка зору, що не можна вважати мірою науково-технічного прогресу кількісно вимірні показники, наприклад національний дохід, з огляду на те, що споживча вартість інформації не обмежується можливістю її застосування в матеріальному виробництві.

Дж. Стіглер указував на істотну роль інформації (особливо щодо цін на товари) в підвищенні ефективності функціонування ринку. Він надає великого значення пошуку інформації на ринку, тому що саме необізнаність породжує безліч проблем на ньому. Так, відсутність необхідної інформації створює труднощі для дій економічних агентів, що оперують на ринку, що в результаті може призвести до провалу. У цілому, на нашу думку, інформація є виробничим ресурсом, більше того, саме цей ресурс стає домінуючим у системі виробничих ресурсів у сучасному суспільстві.

Проаналізувавши теоретичні аспекти інформації, необхідно сказати, що насправді ці категорії неоднозначні. Спроби розмежувати поняття «знання» і «інформація» почалися ще в 60-х роках ХХ ст. У роботі Стюарта наводиться поділ категорій «дані», «інформація» і «знання», які представлені в такій логічній послідовності: вихідні дані – інформація (контекст, в якому використані дані) – знання (висновки на основі даних та інформації). Виходячи із цього, основна відмінність знання від інформації – ступінь організованості й свідомості первинних даних.

На нашу думку, більш важливим моментом є порівняння саме двох понять «інформація» і «знання», тому що у випадку з тріадою виникає деякий перетин понять: дані та інформація або інформація і знання. Під час порівняння двох понять можна чіткіше уявити їхні особливі якісні характеристики.

В.Н. Спіцнадель, наприклад, у такий спосіб визначає ці два поняття: «Інформація – це перетворена форма знання, що не тотожна як такого, тобто інформація не є саме знання. Інформація передається описами, тобто відповідями на питання, які

Таблиця 1

Порівняльна характеристика зовнішньої та внутрішньої інформації

Зовнішня інформація	Внутрішня інформація
– Економічні чинники (динаміка ВВП, рівень інфляції, процентної ставки, норм оподаткування, зайнятість населення, інвестиційна активність і т. д.) – Політичні чинники (зміна законодавства, державний вплив у галузі, регулювання конкуренції в галузі) – Технологічні чинники (тенденції у сфері НДДКР, поява нових і вдосконалення нинішніх технологій, нові патенти) – Соціальні чинники (зміна в базових цінностях, ставлення до роботи і відпочинку, зміна структури доходів і витрат, рівень освіти) – Покупці (географічне положення, демографічні характеристики, соціально-психологічні характеристики, ставлення до продукту) – Постачальники (вартість товару, що поставляється, гарантія якості, часовий графік поставок, пунктуальність і обов'язковість виконання умов) – Конкуренти (продуктова політика, сервіс і після продажне обслуговування, логістика, маркетинг)	– Кадровий склад і потенціал, кваліфікація, знання та інтереси персоналу НДДКР – Виробничі, операційні, організаційні технології – Фінансове становище – Маркетингова політика – Організаційна структура, корпоративна культура – Мережа дистриб'юторів: охоплення, ефективність – Патенти, ліцензії, технологічна оснащеність – Характеристики продукту, якість – Сервіс, після продажне обслуговування – Транспортні системи

Джерело: складено автором на основі [4, с. 34–38]

починаються словами «хто», «коли», «що», «де», «скільки». Знання передається інструкціями, тобто відповідями на питання, які починаються з «як». Згідно із цим, знання передає методику або технологію вирішення проблеми, тоді як інформація тільки описує її» [5, с. 432].

Інформація виступає як «сировина» в процесі придбання нового знання. Водночас знання може стати основою для створення інформації. Трансформація знання в інформацію та його рух у цій формі до споживача здійснюються в результаті науково-інформаційної діяльності, яка складається з низки процесів з обробки знання, його документації, зміни форми, реферування, поширення і т. д. У такому разі цілком доречно представити цей процес у вигляді такої схеми: інформація – знання – інформація

Так, інформація, задовольняючи потребу певного суб'єкта в ній, знімає існуючу до цього невизначеність і стає джерелом нового знання. Знання також є основою для подальшого їх тиражування, уявлення вже як інформації. Між інформацією і знаннями відбувається постійний та безперервний процес перетворення одного на інше. Найбільш характерні відмітні риси інформації і знання представлено в табл. 2.

Дані – це сукупність відомостей, зафіксованих на певному носії у формі, придатній для постійного зберігання, передачі й обробки. Перетворення й обробка даних дають змогу отримати інформацію. Інформація – це результат перетворення та аналізу даних. Відмінність інформації від даних полягає у тому, що дані – це фіксовані відомості про події та явища, які зберігаються на певних носіях, а інформація з'являється в результаті обробки даних під час вирішення конкретних завдань. Наприклад, у базах даних зберігаються різні дані, а за певним запитом система управління базою даних видає необхідну інформацію. Існують й інші визначення інформації, наприклад інформація – це відомості про об'єкти та

явища навколишнього середовища, їхні параметри, властивості і стан, які зменшують наявну про них ступінь невизначеності, неповноти знань. Необхідно відзначити, що універсальних визначень цих понять (даних, інформації, знань) немає, вони трактуються по-різному. Прийняття рішень здійснюються на основі отриманої інформації і наявних знань. Прийняття рішень – це вибір найкращого в деякому сенсі варіанту вирішення з безлічі допустимих на підставі наявної інформації. Резюмуючи все вищенаведене, треба зазначити, що існують деякі відмінності знань від даних, зокрема:

1. Інтерпретація. Збережені дані можуть бути інтерпретовані тільки людиною або програмою. Дані не несуть інформації. Знання містять як дані, так і їх опис (правила інтерпретації).

2. Наявність зв'язків класифікації. Дані не мають ефективного опису зв'язків між різними типами даних. Знання структуровані, оскільки можна встановити відповідність між одиницями знань.

3. Наявність ситуаційних зв'язків. Зв'язки описують безліч поточних ситуацій об'єкта. Дані важко піддаються аналізу. Зі структури і складу знань по ситуації можлива побудова процедур аналізу знань.

Висновки. Міжнародний ринок знань вбирає у себе комплекс економічних категорій, понять, термінів, що раніше нечасто зустрічались або були відсутні. У числі основних широке поширення отримали терміни «міжнародний обмін результатами науково-технічної діяльності», «міжнародний технологічний обмін», «передача технології», «обмін промисловою технологією», «міжнародний трансфер технології» та ін. Як базові початкові категорії міжнародного ринку знань вони втягують у тій чи іншій формі у сферу технологічного обміну всі найважливіші форми людської діяльності: науку, техніку, виробництво, управління. На практиці такі операції отримали назву міжнародного трансферу

Таблиця 2

Порівняння категорій «інформація» та «знання»

Показник	Інформація	Знання
Обсяг, необхідний для вирішення проблеми	Обсяг умовно обмежений	Обсяг строго обмежений
Логічний взаємозв'язок	Розрізнені явища і факти	Взаємопов'язана система
Ступінь оброблення	Основа для отримання знань	Результат процесу мислення
Характер уявлення	Опис проблеми	Методологія вирішення проблем
Спосіб здійснення	Можливе самостійне існування, тобто поза суб'єкта, що пізнає	Нижче істинної цінності для споживача
Вартість	Залежить від умісту корисної інформації	Нижче істинної цінності для споживача

Джерело: складено на основі [6, с. 46–51]

технології. Базовим, родовим поняттям цієї категорії виступає поняття «технологія», яка являє собою наукові методи досягнення практичних цілей або, як зазначає ЮНКТАД, «систематизовані знання, які використовуються для випуску відповідної продукції, для застосування відповідного процесу або для надання послуг». Феномен НТР призвів до того, що до кінця ХХ ст. технологія стає все більш активною формою знань і активно включає в себе досвід культурного, соціального, організаційного, комерційного та виробничого характеру. Як чинник виробництва технологія є його найважливішим елементом нарівні з трудовими, природними ресурсами і капіталом.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бергер Я. Итоги X пятилетки и становление новой модели экономического роста КНР. *Проблемы Дальнего Востока*. 2016. № 3. С. 23.
2. Боян А. Ведущие тенденции развития международных отношений. *Международная жизнь*. 2014. № 4. С. 172.
3. Кузнецова В. Китай. Финансовая бомба замедленного действия. *Азия и Африка сегодня*. 2015. № 10. С. 47.
4. Гладков И.С. Особенности экономической эволюции новых индустриальных стран (на примере стран Восточной Азии). 2016. С. 34–38.
5. Интеграция в мировую экономику / Р.И. Зименков и др. Москва : Финансы и статистика, 2015. С. 432.
6. Степанова Т.Е. Закономерности экономики, основанной на знаниях. Самара : Самар. гос. экон. акад. 2016. С. 47–51.

REFERENCES:

1. Berger Ya. (2016). Itogi X pyatiletki i stanovlenie novoy modeli ekonomicheskogo rosta KNR [The results of the X Five Year Plan and the establishment of a new model of China's economic growth]. *Problemy Dalnego Vostoka*, 3, 23. [in Russian]
2. Boyan A. (2014). Veduschie tendentsii razvitiya mezhdunarodnyih otnosheniy [Leading trends in the development of international relations]. *Mezhdunarodnaya zhizn*, 4, 172. [in Russian]
3. Kuznetsova V. (2015). Kitay. Finansovaya bomba zamedlennogo deystviya [Financial time bomb]. *Aziya i Afrika segodnya*, 10, 47. [in Russian]
4. Gladkov I.S. (2016). Osobennosti ekonomicheskoy evolyutsii novyih industrialnyih stran (na primere stran Vostochnoy Azii) [Features of the economic evolution of the new industrial countries (for example, East Asia)]. [in Russian]
5. Zimenkov R.I. et al. (2015). Integratsiya v mirovuyu ekonomiku [Integration into the global economy]. Moscow : Finansi i statistika. [in Russian]
6. Stepanova T.E. (2016). Zakonomernosti ekonomiki, osnovannoy na znaniyah [Patterns of knowledge based economy]. Samara : Samar. gos. ekon. akad. [in Russian]